

УДК 343.2.01(477)

*О. В. Козаченко***ДУХОВНІ ЗАСАДИ СУЧАСНОГО КРИМІНАЛЬНО-ПРАВОВОГО
ВПЛИВУ В УКРАЇНСЬКІЙ КЛАСИЧНІЙ ЛІТЕРАТУРІ**

У сучасних умовах розвитку правової політики все більшого поширення набувають наукові підходи комплексного дослідження як права в цілому, так і окремих його галузей, які стали відповіддю на кризу ідей у сфері праворозуміння, існуючих підходів до характеру і структури правопорядку, змісту і властивостей праворозуміння і правової культури. Прикладом використання комплексного підходу до дослідження окремих інституцій кримінального права слід визнати культуро-антропологічні засади наукового аналізу [1]. Застосування культуро-антропологічного виміру кримінального права і окремих його інституцій, до яких відноситься інститут кримінально-правових заходів, вимагає фокусування погляду на соціальній оцінці з метою встановлення рівня сприйняття системи кримінально-правових заходів в умовах окремої соціальної структури, визначення відношення носіїв колективної правосвідомості до кримінально-правових заходів з використанням критеріїв, які мають одночасно правовий і культурологічний зміст, таких як справедливість, доцільність, відповідність, необхідність та інші.

Враховуючи, що в межах культуро-антропологічного підходу, а особливо за умови визначення антроподицеї як парадигми розвитку сучасного права [2], виникає необхідність в зверненні уваги на процес сприйняття самою людиною, її свідомістю тих засад відповідальності, які використовує держава для протидії злочинним проявам, оскільки позитивна оцінка діяльності держави в цілому і її окремих органів залежить характер і рівень правосвідомості окремого суспільства. Слід наголосити, що культуро-антропологічний вимір кримінально-правових заходів дає можливість визначити останні як системи нормативно-визначених і адаптованих до особливостей національної ментальності заходів впливу, які залежно від виду орієнтовані на кару, виховання, надання медичної допомоги і лікування осіб, кримінально-правову реституцію, підставою

для застосування яких вважається вчинення особою діяння, передбачене законом в якості злочину і яке посягає на систему соціальних цінностей, що формується на засадах незаперечного характеру визнання природних прав і свобод людини і мінливого характеру, визначеного рівнем розвитку національної культури.

Обраний підхід вказує на особливе джерело зворотної інформації про результат сприйняття і оцінку суспільством окремих приписів нормативної природи, яким виступає література як особливий елемент прояву культури. Звернення до літератури як носія інформації про відношення суспільства до кримінально-правових заходів і практики його застосування, базувалось на наступних аргументах доцільності такого дослідження.

По-перше, літературу слід вважати одним з найбільш розроблених елементів культури, який виступає носієм інформації культурологічного змісту шляхом формування образів через використання вербальних, а не виключно зорових або слухових форм, якими характеризується, наприклад, живопис або музика. Саме література є синтетичним видом мистецтва, який апелює не лише до зорових, а й пам'яті смакових, слухових та інших рецепторів людини. Зокрема, формування літературних джерел носіїв інформації про культуру соціального середовища багато в чому відповідає формуванню словесної інформації про характер регулювання суспільних відносин і втілення її у форму закону, яке супроводжується виявленням в соціальному середовищі необхідності регулювання окремих суспільних відносин, які мають типовий, багаторазовий характер, визначення об'єктивних закономірностей регулювання з їх відображенням у вербальній формі нормативно-правових актів. Аналогічним чином формується література, появі якої передують дослідження митцем окремих соціальних практик, визначення об'єктивних закономірностей їх соціального буття з відображенням у словесній формі художнього твору.

По-друге, зміст літератури дає можливість отримати об'єктивну інформацію про формування загальних засад соціальної відповідальності в цілому і юридичної відповідальності зокрема, а враховуючи те, що кримінально-правові заходи слід віднести до заходів соціального регулювання, які характеризуються заподіянням особі, в діянні якої є ознаки злочину, найвагоміших нестатків правового характеру, об'єктивність такої інформації має суттєве значення для встановлення реального відношення суспільства до принципів такої відповідальності, встановлення соціальної передумови посилення або гуманізації відповідальності, сфери застосування кримінально-правових заходів і ті цілі, які, за соціальним уявленням, повинні досягатися застосуванням заходів впливу на поведінку особи, справедливості форм і змісту кримінально-правових заходів, їх відповідність моральним устоям певного суспільства.

По-третє, художня література дає можливість встановити певні «точки» впливу відповідальності на соціальні відносини, які, за уявленням суспільства, повинні підлягати особливому впливу в процесі застосуван-

ня кримінально-правових заходів, оскільки характер відповідальності повинен відповідати меті її застосування. У зв'язку з цим особливої уваги вимагає дослідження підстав застосування кримінально-правових заходів і їх відповідності соціальним уявленням про цінність об'єкта охорони, який детермінує застосування найбільш суворих заходів державно-правового впливу.

По-четверте, література дає можливість зробити висновок про сприйняття суспільством системи покарання і практики його застосування, які повинні впливати на такі юридичні реалії, як пеналізація або депеналізація, що безпосередньо пов'язано з формуванням режиму правопорядку в соціальній сфері людського буття, реалізацією ідеї соціальної держави, в якій людина, її права і свободи не тільки визнаються найвищою соціальною цінністю, але їх обмеження визнається справедливим самим суспільством з певним рівнем культури в цілому і правової культури зокрема.

По-п'яте, протягом ста останніх років українське право втратило свою автентичність через домінування інших — імперських або соціологічних засад формування права. Відновлення зрозумілого для українського народу підходу до правового регулювання, яке базується на визначенні і застосуванні тих соціальних цінностей, які підтвердили свою життєвість шляхом тривалого застосування, забезпеченого визнанням за такими цінностями реалій культурного набуття українського народу, звісно, з певною кореляцією відповідно до нових соціальних умов сучасності, які визначаються такими новими викликами, як глобалізація всіх сторін соціального буття, поширення засад культури постмодерну та іншими.

По-шосте, важливість інформації про оцінку суспільством застосовуваних заходів кримінально-правового впливу, її необхідність визначається орієнтацією правової системи України на реалізацію світових надбань у сфері правового регулювання, що забезпечується виключно за умови відповідності таких заходів регулювання національним уявленням про справедливість і доцільність їх використання. Таким чином, легітимність кримінально-правових заходів, в широкому розумінні цього терміна, який вказує на сприйняття заходів суспільством і визнання їх справедливими і необхідними, може бути визначена як шляхом анкетувань, опитувань, так і шляхом аналізу літературних джерел, в яких інформація втілюється у форму художнього твору.

Слід зазначити, що звернення до художньої літератури як носія правової, в тому числі і кримінально-правової інформації, в останні роки стало достатньо часто використовуваним шляхом замирювання впливу права на культуру і впливу культури на право. Слід зазначити, що в цілому є два взаємозалежні аспекти досліджень співвідношення кримінального права і культури. Один аспект, як правило, міститься в художніх творах митців, які за допомогою художніх образів віддзеркалюють дію кримінально-правових норм з позиції вчинення злочину і притяг-

нення винної особи до відповідальності та їх оцінки з позицій соціальної справедливості. Юридичні дослідження даного аспекту впливу права на соціум є рідкістю, тому окремо слід визначити роботи А. І. Алексєєва [3], В. М. Дрьоміна [4], Л. Р. Клебанова [5], А. А. Нейстата [6], в яких досліджується кримінальне право у сфері культури різних форм словесної творчості. Інший підхід в дослідження співвідношення кримінального права і культури полягає в аналізі культурологічного впливу на правові встановлення, що здійснюється, як правило, на філософському рівні з визнанням більш або менш очевидною позитивністю такого впливу на правотворчу та правозастосовчу діяльність. Уявляється, що дослідження взаємозв'язку кримінального права і культури повинно базуватися на визнанні самого права як структурного елемента культури, тому взаємозв'язок має взаємовизначальний характер зустрічних курсів, що зводиться до необхідності визначення відповідності культурним здобуткам правових встановлень і недопущення «культурізації» відносин, які мають протиправний, злочинний характер.

Враховуючи багатоаспектність сучасної літератури, її різноплановість, слід визнати коло літературних джерел, на яких базується запропоноване дослідження. Всю літературу, яка може бути предметом аналізу для встановлення культуро-антропологічного виміру кримінально-правових заходів, умовно можна поділити на дві групи. Першу групу складають літературні твори, які розглядаються як загальнолюдські надбання і тому мають інтернаціональний характер, оскільки їх зміст піднімає співвідношення культури і права на наднаціональний рівень. Твори таких авторів, як В. Гюго, І. Гете, Ф. М. Достоевський, Леся Українка, О. С. Пушкін, І. Я. Франко, Т. Г. Шевченко, В. Шекспір та інші, при перекладі на інші мови з мови оригіналу не тільки не втрачають зміст, але й здатні передати глибинні переживання і зв'язки, які стають зрозумілими всім, хто з цими творами знайомиться. Сюжетні лінії, яскраві герої, значний талант авторів, який дає можливість за допомогою слова передати глибокі моральні переживання літературних героїв, власна трактовка подій, яка базується на послідовних філософських поглядах — все це забезпечує формування літератури світового рівня, зрозумілої не тільки критикам і дослідникам, але й багатьом верствам населення різних національно-культурних соціумів різних історичних епох. Другу групу літературної спадщини складають твори, породжені під впливом певної субкультури в межах одного суспільства, і які відображають цінності, не зрозумілі представникам інших субкультур навіть за умови того, що вони є сучасниками. Література такого зразка відноситься до поточних, швидкоплинних, динамічних елементів культури, здебільшого визначених кон'юктурою певного рівня розвитку окремо взятої субкультури.

У дослідженні звернемося до зразків української національної класичної літератури, оскільки ця література є джерелом інформації про природу та характер української ментальності, породженої самотутністю

української культури, передає найбільш яскраво і художньо сутність тих соціальних зв'язків, які визначають природу співвідношення між культурою і кримінально-правовими заходами за умови визнання людини як доцентрової сили сюжетних ліній і соціальних зв'язків типового характеру. Безумовно, українська класична література не може розглядатися в якості джерела інформації про види кримінально-правових заходів, які можуть застосовуватися в умовах розбудови кримінально-правової політики держави сучасного зразка, оскільки така література своїм корінням уходить в глибину віків. Однак аналіз класичної літератури створює передумови для виділення принципів, основних засад розбудови системи, підстав і практики застосування кримінально-правових заходів, які отримали соціальне схвалення, оскільки сучасна людина визнає тільки ті обмеження, які є похідними від морально-етичних установок суспільства, сформованих в умовах культурологічного розвитку самого суспільства. Таким чином, українська класична література виступає джерелом інформації не про види кримінально-правових заходів, які є мінливими і залежними від рівня цивілізованості суспільства, а про засади застосування відповідальності за вчинений злочин, які мають стабільний і фундаментальний характер для розбудови всієї системи кримінально-правового впливу українського зразка. Українська класична література в цілому характеризується гуманістичним ставленням до осіб, які вчинили злочин, вказуючи на те, що надлишкова жорстокість відповідальності в цілому не відповідає українському менталітету, який відзначається шанобливим ставленням до особи, навіть за умови вчинення нею злочину. Так, в поемі Т. Г. Шевченка «Відьма» головна героїня розповідає історію свого життя, в якій було кохання до пана, народження двох дітей, з яких син попав до солдат, а дочка залишилась в Москві, занепашена своїм батьком. На думку головної героїні, такі дії пана є протиправно-аморальні і заслуговують на найсуворіше покарання, але навіть будучи матір'ю ображених дітей і відчуваючи своє право на помсту, вона надає допомогу пану, оскільки мораль вимагає шанобливого відношення до людей: «Пан, вернувшись, занедужав, / Стогне, пропадає. / А вона набрала зілля / Та й пішла в палати / Лічить його, помагати, / А не проклинати» [7, с. 623].

Про необхідність забезпечення гуманістичного спрямування покарання, яке не повинно бути направленим на створення нелюдських умов особам, які його відбувають, йдеться у повісті І. Я. Франка «На дні», головний герой якої Андрій потрапив до «казні», його шокували умови знаходження там людей: «Се була цюпка не більше шести кроків вдовж, а чотирьох вшир, з одним маленьким заґратованим вікном... Сонце не заглядало сюди ніколи. Стіни тої цюпки були брудні та нечисті понад усякий опис, а долом покриті трохи не краплистою вогкістю. Асфальтова підлога була вся мокра від поналиваної води, по наношеного не знати від якого ще часу болота та від харкотиння...» [8, с. 140]. Але на думку головного героя, навіть вчинивши злочин, людина залишається людиною

і вимагає відповідного до себе відношення: «Ех, люди, люди! Не убійники, злодії й переступники, не пануючі й піддані, не кати й катовані, не судді й підсудні, а бідні, прибиті, одурені люди!..» [8, с. 177]. Знаходження в місцях позбавлення волі один з арештантів формулює як мудрість, якій може бути приписаний одночасно як культурологічний, так і правовий зміст: «Арештант Стебельський обернувся до Бовдура і, показуючи на нього рукою, сказав: *Pereat homo, crescat humanitas!* (Хай пропадає людина, хай росте людяність!). Але, не можучи на лицях окружающих дослідити ні похвали, ні догани своїй мудрості, він обернувся лицем до стіни і ляг спати» [8, с. 191]. Гуманістичні чинники людської діяльності є предметом дослідження в багатьох творах українських класиків. Так, в творі О. Стороженка «Марко Проклятий» автор описує подію, коли козак пристрілив ляха, що мучився: «Сіроми... не втішалися вони муками своїх ворогів, бо ще не загубили свого серця і не втратили жалю до ближнього, як дряпіжні ляхи і патери, що мордували неповинних собі на втіху і на зміну віри» [9, с. 630], керуючись при цьому гуманістичними чинниками, які значно суттєвіші, ніж ворожнеча.

Українська суспільна думка з великою обережністю відноситься до такого виду покарання, як поміщення особи до тюрми, і не тільки тому, що свобода є найвищою цінністю для будь-якої людини, але й тому, що таке покарання негативно впливає на спеціальну превенцію, оскільки особа, яка знаходиться в пенітенціарній установі, сама піддається впливу зі сторони злочинної субкультури. Так, у своєму творі «Суд» В. Винниченко виводить літературний образ героя оповідання Самоцвіта, який висловлює такі роздуми: «Ось зараз прийде цей Никонор, наб'ю морду — і всім розговорам у селі кінець... А потягни я його в суд за неблагонамеренность, значить, посади я його в тюрму... Що буде? Посидить місяць, два, вийде, та й годі. А за ці два місяці такого там набереться, що хоч два годи бий його, то не виб'єш...» [9, с. 566].

Підставою для застосування кримінально-правових заходів виступає діяння, яке не тільки вважається протиправним, але й таким, яке посягає на засади суспільної моралі, тобто одночасно вважається аморальним або гріховним. Від характеру злочинного діяння залежить і характер відповідальності, її кваліфікованість. Так, в поемі Т. Г. Шевченка «Титарівна» героїня Титарівна — дівчина із заможної сім'ї, покохавши байстрюка Микиту, народила дитину, яку разом з Микитою втопила. Громада застосувала заходи суспільного впливу на батьків Титарівни, які допустили можливість вчинення такого злочину, який є двічі протиправним, оскільки пов'язаний з позбавленням життя людини і малолітньої дитини: «Ой узяли безталанну, / Закували у кайдани, / Сповідали, причащали, / Батька, матір нарікали, / Громадою осудили / І живу положили / В домовину!.. й сина з нею! / Та й засипали землею!» [7, с. 451]. В зазначеному сюжеті Т. Г. Шевченко використовує положення Литовських Статутів, звичаєвого права періоду Гетьманщини, які пов'язують застосування кваліфікованої смертної кари у випадку заподія-

ня смерті батькам дітьми і дітям батьками. Враховуючи відображення відповідних положень в козацькому праві, яке базувалось, в першу чергу, на нормах звичаєвого права, можна зробити висновок, що відповідне нормативне положення формується на засадах колективного уявлення про аморальність дій, пов'язаних з позбавленням життя кровними родичами членів своїх сімей, об'єднаних батьківсько-родинними відносинами. Таким чином, в українській класичній літературі ознаки аморальності діяння злочинця виступають єдиною підставою для застосування суворох видів покарань. Зазначений підхід частково застосовується в сучасному кримінальному праві у зв'язку з використанням принципу економії кримінально-правових репресій, який орієнтує правозастосовний орган на пошук адекватної відповіді на вчинений злочин з врахуванням характеру і ступеня суспільної небезпеки, яка у свою чергу частково віддзеркалює і аморальність вчиненого діяння.

Більшість представників української класичної літератури спокуті, яка супроводжується психологічними переживаннями, приділяють більше уваги, ніж самим кримінально-правовим заходам, які характеризуються фізичним примусом, але психологічні страждання перероджують людину, заставляють її відмовитися від подальшого вчинення злочину, згадуючи пережиті страждання. Так, в оповіданні І. Я. Франка «На дні» описується вбивство Бовдуром головного героя оповідання Андрія, після вчинення якого Бовдур оповідає, що «Здавалося, немов наново людський дух вступає в те тіло, що досі було мешканням якогось біса, якоїсь дикої, звірячої душі. І нараз сльози градом покотилися з Бовдурових очей... Він лицем припав до кривавого Андрійового лица і важко-важко заридав. / — Братчику мій! Що я зробив з тобою! За що я тебе віку збавив? Свята, ясна душечко, прости мені, нелюдові! Що я зробив, що я зробив! Господи, що я зробив!» [8, с. 190]. Помітною подією в цьому контексті виступає твір М. Коцюбинського *Fata morgana* (з сільських настроїв), який містить багато сюжетних ліній, деякі з яких орієнтовані на дослідження проблем співвідношення правових і соціальних засад застосування кримінально-правових заходів. Зазначений твір є повістю про повстання, неспокій на селі, про жорстоке покарання громадою тих, хто своїми діями намагався вчинити добрі справи. За твором усі селяни грабували панські двори. Маланка «ледве приперла мішечок муки, засапалась і стогнала. Андрій уминав смачні паляниці та все хвалив, але Маланка не їла. / Чому не їси? — дивувався Андрій. / Не можу. Чуже воно. / Нащо ж ти брала? / Всі брали, взяла і я. / Мука заважала Маланці, як мрець у хаті, вона не знала, куди її діти» [10, с. 115]. Андрій втратив пальці на гуральні. Описується, як він там себе поводить і ті почуття, які детермінують його злочинну діяльність: «Йому хотілося бити сю ситу, гладку скотину, почути, як застогне, крикне, сконає, віддасть останнє дихання. Він збив манометр і ударив залізом по боці... Він бив машину що було сили, помагав правою лівою руці, крутив головки гайкам і ламав все, що вдавалось зламати»

[10, с. 92–95]. Головний герой оцінює власне поводження під час вчинення злочину, даючи морально-етичну і психологічну оцінку вчиненому: «—Хіба то ми? / Андрій здивувався: / Як то не ми? А хто ж? / Нечиста сила. / В очах Кандзюби були така певність і такий жах, що Андрія мороз обняв. / Ніхто, тільки нечиста сила» [10, с. 131]. Покарала повстанців сама громада, ті, хто нещодавно виправдовували злочинців, «всі однодумці», і навіть допомагали у вчиненні злочинів. Громада на чолі з Панасом Кандзюбою чинили самосуд. «Готуйся. Даси одвіт перед богом», який закінчився так: «Кріпись, синашу. Служив досі громаді, послужи їй востаннє. Страшно нам... військо йде... не всім бути в одвіті... тобі заплатить бог... Перехрестись» [10, с. 140].

Поряд із спокутою в українській класичній літературі досить яскраво проглядається досить обережне відношення до правового принципу невідворотності кримінального покарання, який вимагає за кожний злочин застосовувати кримінальне покарання. Навпаки, гуманістичні засади розвитку кримінального права на українських землях, прямий вплив християнських постулатів, які вимагають у всіх можливих випадках застосувати пробачення за умови, що характер діяння або сама особа на це заслуговує, зумовили формування цілої низки сюжетів художніх творів, в яких покарання не розглядається як панацея. Наприклад, у творі О. Кобилянської «В неділю рано зілля копала» описується вчинок Тетяни, яка отруїла Гриця, який кохав двох різних жінок. Сама Тетяна під впливом вчиненого позбавила себе життя (втопилась) [11]. За легендою про Марусю Чурай, сюжет якої покладено в основу згаданої повісті О. Кобилянської, драми «Ой не ходи Грицю та й на вечорниці...» М. Старицького, роману у віршах «Маруся Чурай» Л. Костенко, Марусю засудили на страту, однак за наказом Б. Хмельницького її звільнили від покарання через те, що була відомою співачкою і сама складала пісні [12].

На підставі проведеного дослідження української класичної літератури, яка найбільш об'єктивно репрезентує характер співвідношення між культурою і кримінально-правовими засобами, можна зробити декілька висновків. В першу чергу слід зазначити, що українська класична література своєю більшістю датується другою половиною XIX сторіччя, яке в історії українського народу визначається фактичним знищенням автентичної української правової системи. Таким чином, класична українська література орієнтується на доведення до читачів тих культурних надбань, які формувалися на українських землях і пройшли адаптацію до специфічних соціальних умов. Не оминають автори класичних творів і питання правового регулювання, більшою мірою зосереджуючись на оцінці тих кримінально-правових заходів, які мали значну історію застосування на українських землях. У класичних літературних творах українських митців прозоро проглядається орієнтація на формування системи кримінально-правових заходів гуманістичного спрямування, що обґрунтовується значним поширенням норм звичаєвого права, яке орієнтуєть-

ся на шанобливе, поважливе відношення до осіб і постулати християнського відношення до людини. Суворі покарання застосовуються виключно у випадку посягання на суспільну мораль поряд з посяганням на закон, в такому випадку кваліфіковані покарання розглядаються як справедливі. Застосування всіх кримінально-правових заходів, і в першу чергу покарання, орієнтоване на виховання в особі стійкого негативного відношення до вчинення злочинів, для чого забезпечується вплив на психологічні чинники протиправної діяльності, зазначаючи, що кожний злочин супроводжується значними моральними стражданнями, переживання яких є більш суворим випробуванням, ніж покарання у правовому його змісті.

Українська класична література ставить під сумнів доцільність застосування принципу невідворотності покарання, а доцільним є його трансформація у принцип невідворотності застосування кримінально-правових заходів. Класичні твори засвідчують, що соціальне середовище приділяє значну роль судовій дискреції, вважаючи, що кримінальний закон має тільки наміри, реалізація яких повинна покладатися на чесних і справедливих суддів. Українська класична література засвідчує, що в процесі правового регулювання відносин у зв'язку із застосуванням кримінально-правових заходів громадськість значну увагу приділяє ролі потерпілого в процесі обрання чи застосування окремих кримінально-правових заходів, що не суперечить публічним властивостям кримінального права, а є органічною його властивістю. Відповідає сутності української культури і широке застосування інших кримінально-правових заходів, які здебільшого супроводжуються наданням медичної допомоги тяжко хворим злочинцям.

Л і т е р а т у р а

1. Козаченко А. В. Культуро-антропологический подход к пониманию современного уголовного права / А. В. Козаченко // Евразийский юридический журнал. — 2010. — № 8. — С. 92–95.
2. Козаченко О. В. Культурологічний вимір парадигми сучасного кримінального права / О. В. Козаченко // Право України. — 2009. — № 5. — С. 121–126.
3. Алексеев А. И. Музы и право / А. И. Алексеев. — М. : Норма, 2003. — 176 с.
4. Дремин В. Н. Преступность как социальная практика: институциональная теория криминализации общества / В. Н. Дремин. — О. : Юрид. л-ра, 2009. — 614 с.
5. Клебанов Р. Л. Преступник и преступление на страницах художественной литературы / Р. Л. Клебанов. — М. : Волтерс Клувер, 2006. — 144 с.
6. Нейстат А. А. Формирование правосознания и художественная литература в советской России 1917–1929 гг. Уголовно-правовой и уголовно-процессуальный аспект : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.01 / А. А. Нейстат. — М., 2000. — 24 с.
7. Шевченко Т. Г. Кобзар / Т. Г. Шевченко ; текстол. підготов., післямова та прим. С. А. Гальченка. — К. : Школа, 2009. — 808 с.
8. Франко І. Я. Твори. В 2 т. Т. 2. Оповідання / І. Я. Франко ; приміт., упоряд. М. Гончарука. — К. : Дніпро, 1986. — 557 с.

9. Злочин і кара в українській прозі : зб. творів / упоряд. Л. Ф. Ковальська ; вступ. ст. В. С. Ковальського. — К. : Юрінком Інтер, 2008. — 648 с.
10. Коцюбинський М. Твори. В 7 т. Т. 3. Оповідання. Повісті (1908—1913) / М. Коцюбинський. — К. : Наук. думка, 1974. — 430 с.
11. Кобилянська О. Твори. У 5 т. Т. 3 / О. Кобилянська. — К. : Держ. вид-во худ. л-ри, 1963. — С. 135—314.
12. Костенко Л. Маруся Чурай : історичний роман у віршах / Л. Костенко. — К. : Веселка, 1990. — 159 с.

А н о т а ц і я

Козаченко О. В. Духовні засади сучасного кримінально-правового впливу в українській класичній літературі. — Стаття.

На підставі запропонованого культуро-антропологічного підходу досліджено зразки української класичної літератури з метою встановлення відношення суспільства до застосовуваних кримінально-правових заходів впливу на осіб, які вчинили злочин. Підкреслено нерозривний зв'язок між державною кримінально-правовою політикою протидії злочинності і культурою українського народу.

Ключові слова: кримінальне право, культуро-антропологічний вимір, гуманізація, українська класична література, кримінально-правові заходи.

А н н о т а ц и я

Козаченко А. В. Духовные основы современного уголовно-правового воздействия в украинской классической литературе. — Статья.

На основании предложенного культуро-антропологического подхода исследуются образцы украинской классической литературы с целью установления отношения общества к применяемым уголовно-правовым мерам воздействия на лиц, совершивших преступление. Подчеркнута неразрывная связь между государственной уголовно-правовой политикой противодействия преступности и культурой украинского народа.

Ключевые слова: уголовное право, культуро-антропологическое измерение, гуманизация, украинская классическая литература, уголовно-правовые меры.

S u m m a r y

Kozachenko O. V. Moral Aspects of Modern Criminal-Law influence in the Ukrainian Classical Literature. — Article.

On the basis of the offered cultural-anthropological approach samples of Ukrainian classical literature are researched to establish relations between society and applied criminally-legal measures of influence on the people who have committed a crime. Indissoluble relation between state criminally-legal policy of counteraction of criminality and the culture of Ukrainian people is highlighted.

Keywords: criminal law, cultural-anthropological measurement, humanization, Ukrainian classical literature, criminally-legal measures.